

Mjölby kommun, Arbetsutskott 2025-08-11

§ 107

Diarienummer: KS/2024:40

Villkor för arbetskläder och arbetsskor - slutrapport

Bakgrund

I samband med arbetet med arbetsgivarvarumärke för Mjölby kommun lyftes villkor för arbetskläder och arbetsskor upp som en viktig fråga. En kartläggning genomfördes över vilka arbetsplatser som tillhandahåller arbetskläder och arbetsskor, som ligger utanför arbetsmiljölagens krav på skyddskläder och skyddsskor.

Sammanfattning

Alla verksamheter som har behov av arbetskläder tillhandahåller det men det varierar mellan olika förvaltningar. Däremot tillhandahålls inte arbetsskor utöver kraven på skyddsskor.

Enligt slutrapporten är det rimligt att utifrån arbetsmiljö-, jämställdhets- och kompetensförsörjningsperspektiv erbjuda personliga arbetskläder och arbetsskor till medarbetare inom vård, omsorg, LSS, hälso- och sjukvård samt förskolor och fritids. Detta motiveras av hygienfaktorer och att dessa medarbetare hanterar tunga lyft och/eller går och står mycket alternativt ofta rör sig utomhus. Arbetsskor skulle kunna förebygga fallolyckor och fysisk överbelastning, som är de vanligaste orsakerna till arbetsskador.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2025-08-05

Arbetskläder och arbetsskor – slutrapport

Muntlig information av HR-specialist.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

1. Kommunstyrelsen tar del av redovisad slutrapport.

Beslutet skickas till
Akten

Kommunstyrelsens förvaltning

Datum 2025-08-05
Diarienummer KS/2024:40Handläggare
Eva Jansson

Kommunstyrelsen

Villkor för arbetskläder och arbetsskor - slutrapport

Bakgrund

I samband med arbetet med arbetsgivarvarumärke för Mjölby kommun lyftes villkor för arbetskläder och arbetsskor upp som en viktig fråga. En kartläggning genomfördes över vilka arbetsplatser som tillhandahåller arbetskläder och arbetsskor, som ligger utanför arbetsmiljölagens krav på skyddskläder och skyddsskor.

Sammanfattning

Alla verksamheter som har behov av arbetskläder tillhandahåller det men det varierar mellan olika förvaltningar. Däremot tillhandahålls inte arbetsskor utöver kraven på skyddsskor.

Enligt slutrapporten är det rimligt att utifrån arbetsmiljö-, jämställdhets- och kompetensförsörjningsperspektiv erbjuda personliga arbetskläder och arbetsskor till medarbetare inom vård, omsorg, LSS, hälso- och sjukvård samt förskolor och fritids. Detta motiveras av hygienfaktorer och att dessa medarbetare hanterar tunga lyft och/eller går och står mycket alternativt ofta rör sig utomhus. Arbetsskor skulle kunna förebygga fallolyckor och fysisk överbelastning, som är de vanligaste orsakerna till arbetsskador.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2025-08-05
Arbetskläder och arbetsskor - slutrapport

Kommunstyrelsens förvaltnings förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen tar del av redovisad slutrapport.

Beslutet skickas till
Akten

Tjänsteskrivelse

Datum 2025-08-05
Diarienummer KS/2024:40

Kommunstyrelsens förvaltning

Carina Brofeldt
Biträdande kommundirektör

Eva Jansson
HR-specialist

Handläggare
Eva Jansson
Tel. 010-234 50 63

Villkor för arbetskläder och arbetsskor - slutrapport

I samband med kartläggningen av arbetskläder och arbetsskor konstaterades att medarbetare inom teknik, fastighet, anläggning, avfall, räddningstjänst, måltid, lokalvård samt badpersonal och yrkeslärare har tillgång till personliga (oftast) skyddskläder och/eller skyddsskor enligt Arbetsmiljöverkets krav på personlig utrustning. Det är därmed en skattefri förmån för dessa grupper.

Inom alla övriga verksamheter i kommunen tillhandahålls arbetskläder där det finns behov. Dessa ligger inom ramen för skattefria arbetskläder, enligt Skatteverkets krav. Arbetsskor tillhandahålls däremot inte och har inte betraktats som en skattefri förmån, enligt regelverket.

För medarbetare inom vård, omsorg (inklusive hemtjänst), LSS, hälso- och sjukvård tillhandahålls arbetskläder för inomhusbruk som tvättas och används utifrån behov. Ett gemensamt regelverk att förhålla sig till finns som utgår från Vårdhygienisk handbok inom kommunal vård och omsorg i Östergötland.

I hemtjänsten och tillhandahålls även ytterkläder i form av personliga jackor och överdragsbyxor att dela på. Vid besök hos brukare inom hemtjänsten används tossor över skorna. Inom hälso- och sjukvården tillhandahålls jackor att dela på och vid besöken byter de om till privata inneskor.

Socialsekreterare i vissa verksamheter har tillgång till ytterkläder för hembesök, som delas med varandra.

För medarbetare inom förskola och grundskola tillhandahålls arbetskläder i form av jackor och ibland byxor för att vara utomhus med barnen. Dessa kläder delas oftast med varandra. Det finns inget gemensamt regelverk utan är upp till varje enhet vilket inte blir en likvärdig hantering.

Översikt av arbetskläder som erbjuds inom respektive område.

Område	Yrkesgrupper	Typ av arbetskläder
Hemtjänst	Undersköterska, vårdbiträde	Inomhuskläder för hälso- och sjukvård.

		Utekläder: jacka, byxor och fleecetröja
Hälso- och sjukvård (hemsjukvård och boenden)	Arbetsterapeut, fysioterapeut, sjuksköterska, specialistsjuksköterska, undersköterska	Inomhuskläder för hälso- och sjukvård. Utekläder: jacka och fleecetröja
Funktionsnedsättning LSS (boenden)	Stödassistent, stödpedagog, skötare, undersköterska, vårdbiträde	Inomhuskläder för hälso- och sjukvård
Äldre (boenden)	Undersköterska, vårdbiträde	Inomhuskläder för hälso- och sjukvård
Förskolor	Barnskötare, förskollärare	Utekläder: jacka, överdragsbyxa, fleecetröja
Grundskolor (fritids)	Barnskötare, förskollärare, fritidsledare, fritidspedagoger, lärare i fritidshem	Utekläder: jacka, överdragsbyxa, fleecetröja

Identifiera prioriterade yrkesgrupper

Arbetsmiljöperspektiv

Under 2023 ökade arbetsskador gällande olycksfall i arbetet. Bland de fem vanligaste orsakerna finns fallolyckor, fysisk överbelastning (lyft eller snedtramp) och feltramp (halkat eller snubblat). 86% av anmälningarna avsåg kvinnor. Det är främst inom omsorgs- och socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen som skadorna rapporterats. I AFA Försäkringars statistik över allvarliga arbetsolyckor framkommer att den toppas av kvinnor i yrkesgruppen undersköterskor, vårdbiträden och personliga assistenter.

Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift om Belastningsergonomi (AFS 2019:8) kan spända och belastande arbetsställningar och arbetsrörelser orsakas av olämpligt underlag, i synnerhet för de som hanterar tunga lyft eller går och står mycket. Bra ergonomiskt och stötdämpande skor som sitter säkert på foten kan minska risken för belastningsbesvär och fallolyckor.

För att uppnå ett hållbart arbetsliv där flera medarbetare ska kunna och vilja arbeta mer och längre är det avgörande att arbeta främjande och förebyggande med arbetsmiljön. Genom det löpande systematiska arbetsmiljöarbetet bedöms risker för ohälsa och olycksfall. Olika åtgärder genomförs för att förebygga risker och främja en god arbetsmiljö. En sådan åtgärd kan vara att erbjuda arbetskläder och arbetsskor för medarbetare.

Jämställdhetsperspektiv

I de traditionellt manliga yrkesgrupperna tillhandahålls skattefria arbetskläder och arbetsskor då de utgörs av skyddskläder och skyddsskor med särskild märkning eller funktion enligt Arbetsmiljöverkets krav.

Arbetskläder bedöms i stort hanteras likvärdigt med den skillnaden att de oftare är personliga inom mansdominerade yrken medan kläderna delas i större utsträckning i kvinnodominerade verksamheter. I de kvinnodominerade verksamheterna bedöms inte arbetsskor falla inom ramen för säkerhet och skydd mot skador på samma sätt som inom de typiskt mansdominerade verksamheterna. Inom vissa kvinnodominerade yrken utsätts fötterna för hög belastning där felaktigt utformade skor tillsammans med hårda golv kan orsaka belastningsbesvär i knän, rygg, höfter och nacke. I andra yrken spenderas en stor del av arbetstiden utomhus i skog och mark oavsett väderlek, där skorna utsätts för yttre påfrestningar såsom kyla och väta.

Kompetensförsörjning

Den demografiska utvecklingen gör att det kommer att bli kompetensbrist i yrkesgrupperna inom vård, omsorg, LSS och hälso- och sjukvård. Vi behöver därför värna om att behålla medarbetare och skapa förutsättningar för att de vill och kan arbeta mer och längre, samtidigt som vi attraherar nya medarbetare. Arbetskläder och arbetsskor kan vara ett positivt arbetsgivarerbjudande i det sammanhanget.

Kostnadsberäkning

Kostnaden för arbetskläder- och skor inklusive skyddskläder- och skor uppgick till 6,2 Mkr 2023. I summan ingår även arbetsglasögon motsvarande 200 tkr. Kostnaden fördelar sig enligt nedan:

Förvaltning	Utfall kostnad
Miljönämnd	6
Kommunstyrelsen	68

Samhällsbyggnadsnämnd	1 595
Kultur- och fritidsnämnd	47
Omsorgs- och socialnämnd	4 051
Utbildningsnämnd	440
Totalt	6 207

Eftersom arbetskläder tillgodoses i stor utsträckning så beräknas den extra kostnaden för behov av arbetsskor. Behovet av arbetsskor bedöms till medarbetare som arbetar nära brukare och barn/elever.

Område	Yrkesgrupper	Antal medarbetare	Arbetssko inne, ute	Kostnad
Hemtjänst	Undersköterska, vårdbiträde	167	Inne- och uteskor	334 000
Hälso- och sjukvård	Arbetsterapeut, fysioterapeut, sjuksköterska, specialistsjuksköterska, undersköterska	66	Inne- och uteskor	132 000
Funktionsnedsättning LSS	Stödassistent, stödpedagog, skötare, undersköterska, vårdbiträde	169	Inne- och uteskor	338 000
Äldre	Undersköterska, vårdbiträde	173	Inneskor	173 000
Förskolor	Barnskötare, förskollärare	329	Uteskor	329 000

Grundskolor (fritids)	Barnskötare, förskollärare, fritidsledare, fritidspedagoger, lärare i fritidshem	72	Uteskor	72 000
Summa		976		1 378 000

Beräkningen av skor för vinterkänga med snittpris 1000 kronor och innesko snittpris 1000 kronor. Behovet av arbetsskor beräknas på alla tillsvidareanställda inom respektive område. Totalt beräknas kostnaden uppgå till nästan 1,4 Mkr för inköp av arbetsskor det första året.

Kostnaden för arbetsskor framåt beror på frekvens av inköp av ute- och inneskor, förslagsvis nya inneskor varje år och uteskor vart tredje år, se nedan beräkning:

Sko	Antal	Kostnad år 2	Kostnad år 3	Kostnad år 4
Inneskor	575	575 000	575 000	575 000
Uteskor	803			803 000
Summa		575 000	575 000	1 378 000

Förmån eller inte

Skatteverket gör skillnad på skyddskläder och -skor och andra arbetskläder och -skor, där skyddskläder är skattefria medan andra arbetskläder och -skor i huvudsak förmånsbeskattas. För att andra arbetskläder ska vara skattefria krävs att de tillhandahålls för och är obligatoriska att användas i tjänsten, är enhetliga och försedda med arbetsgivarens namn, symbol eller logotyp som är varaktigt fäst på klädseln. Denna bedömning kan även göras för arbetsskor enligt kontakt med Skatteverket.

Skattefria arbetsskor kan därmed erbjudas om de uppfyller ovan krav.

Utveckla implementeringsplan

Innan implementeringsplan för införande kan ske behöver gemensamma kommunövergripande riktlinjer för arbetskläder och arbetsskor tas fram. Se slutsatser.

Ta lärdom av andra kommuner

Vi har tagit del av flera kommuners riktlinjer och rutiner kring arbetskläder och arbetsskor. Hanteringen ser olika ut. Vissa kommuner ger ut ett bidrag till medarbetarna så får de själva handla medan andra upphandlar och delar ut. Se nedan exempel.

Valdemarsviks kommun erbjuder skobidrag om 1000 kr per år. Medarbetarna får själva köpa skor och inkomma med kvitto så får de ersättning på kommande lön.

I Tranås kommun pågår en politisk satsning under tre år för bidrag till arbetsskor inom vård och omsorg.

Luleå kommun erbjuder inneskor till medarbetare i brukarnära arbete. Ytterskor erbjuds till medarbetare som tidigare fått ytterkläder; i hemtjänst, hemsjukvård, boendestöd, nattpatrull och trygghetslarm. Skorna erbjuds kostnadsfritt för medarbetarna.

Bjurholm kommun tillhandahåller arbetskläder samt fria arbetsskor till tillsvidareanställda medarbetare inom vård- och omsorg av äldre och brukarnära omsorg, lokalvård och förskoleverksamhet (för utomhusbruk).

Piteå kommun erbjuder arbetskläder och –skor medarbetare inom hemtjänst och hemsjukvård, arbetsskor till medarbetare inom särskilt boende och arbetskläder till medarbetare inom funktionsnedsatta. Arbetskläderna och –skorna erbjuds i olika paket med ett maxbelopp.

Krokoms kommun har tagit fram en övergripande riktlinje för arbetskläder och –skor för att skapa tydlighet och likvärdighet för tillhandahållandet. Utifrån denna tar förvaltningarna fram egna rutiner.

Slutsatser

Utifrån arbetsmiljöperspektiv, jämställdhetsperspektiv och kompetensförsörjning är det rimligt att erbjuda personliga arbetskläder och arbetsskor till medarbetare inom vård, omsorg, LSS, hälso- och sjukvård samt förskolor och fritids. Detta motiveras av hygienfaktorer och att dessa medarbetare hanterar tunga lyft och/eller går och står mycket alternativt ofta rör sig utomhus. Arbetsskor skulle kunna förebygga fallolyckor och fysisk överbelastning.

Behov av arbetskläder inomhus kan behövas inom förskolor och fritids med hänsyn till hygien och smittrisker. Behov av inneskor kan på sikt behöva ses över inom förskolor, av arbetsmiljöskäl.

Mjölby kommun har avtal med Swedol för arbetskläder. Inget avtal finns för arbetsskor, därför behöver en upphandling av arbetsskor ske.

Gemensamma riktlinjer

Definitionen och hanteringen av arbetskläder och arbetsskor har betydelse för om det omfattas av förmånsskatt eller inte. Arbetskläder och arbetsskor kan erbjudas utan förmånsbeskattning om de är obligatoriska att användas i tjänsten, är enhetliga och försedda med arbetsgivarens namn, symbol eller logotyp som är varaktigt fäst på kläderna eller skorna.

Det är viktigt med gemensamma och tydliga riktlinjer och rutiner för vad som avses gällande arbetskläder och arbetsskor avseende funktion, hur de ska se ut, när de ska användas, tvättas, hur ofta de ska bytas, förvaras/lagras med mera. Det ser i dagsläget olika ut hur bestämmelser för arbetskläder är utformade och det finns heller inte överallt. Beställningar görs av varje enhet utifrån behov och ekonomi. En konsekvens av gemensamma riktlinjer kan bli att kostnaden även för arbetskläder kan komma att öka när förutsättningarna ändras till en mer likvärdig hantering av arbetskläder och arbetsskor. Det är dock viktigt med jämlika förutsättningar för arbetskläder och arbetsskor för alla medarbetare.

Förslag på fortsatt arbete

- Ta fram en kommungemensam riktlinje med övergripande bestämmelser för arbetskläder och arbetsskor. Utifrån denna får förvaltningarna skapa sina rutiner.
- Upphandling av arbetsskor.
- Utifrån riktlinjen kan implementeringsplan tas fram.

Andreas Capilla
Kommundirektör

Kommunstyrelsens förvaltning
Mjölby kommun 595 80 Mjölby
Telefon: 010-234 50 00
Telefax: 010-234 51 20
E-post: mjolbykommun@mjolby.se

Datum	2025-08-06
Diarienummer	KS/2024:40

www.mjolby.se

Organisationsnummer: 212000-0480